

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie 7

ŠTÚR – MYŚLICIEL I POLITYK

HALINA JANASZEK-IVANIČKOVÁ, Myśl państwowotwórcza Ľudovíta Štúra 13	13
JOANNA GOSZCZYŃSKA, Jaka religia? Powroty do źródeł 36	36
TIBOR PICHLER, Ľudovít Štúr a kwestia narodowa w perspektywie narodotwórczej 55	55
MICHAŁ ROZENBERG, Ľudovít Štúr – w węgierskiej polityce ze słowacką misją 76	76

MEANDRY ŻYCIA I TWÓRCZOŚCI

PETER KAŠA, Młody Štúr i jego droga do (od) romantyzmu 99	99
IRENA BILIŃSKA, Formy przestrzeni narodowej w poezji Ľudovíta Štúra 115	115
ANNA KOBYLŃSKA, Ľudovít Štúr jako peryferyjna postać charyzmatyczna. Uwagi o symbolice władzy i tworzeniu się <i>polis</i> 136	136
RAFAŁ MAJEREK, Strategie modelowania biografii Ľudovíta Štúra – wybrane zagadnienia 156	156

ALEKSANDRA HUDYMAČ, Kim jestem? Kim nie jestem? Dialog epistolarny Štúr – Francisci.....	173
PATRYCJUSZ PAJĄK, Štúr na ekranie.....	192

ŠTÚR – REFORMATÓR JĘZYKA

HALINA MIECZKOWSKA, Ľudovít Štúr a jazyk slovenski przełomu XX i XXI wieku	217
MARYLA PAPIERZ, Szturowska kodyfikacja ortografii, czyli za co słowaccy uczniowie byliby wdzięczni jej autorowi...	229
Indeks osobowy.....	245

WPROWADZENIE

Tak zwane „publikacje rocznicowe” często traktowane są przez odbiorcę z pewną rezerwą, jako hołd złożony zasłużonej dla literatury bądź innej dziedziny kultury postaci. Nie ulega wątpliwości, że Ľudovít Štúr (1815–1856) był taką postacią – jako kodyfikator słowackiego języka, przywódca duchowy i ideowy słowackiego ruchu narodowego, polityk, publicysta, poeta, uważany jest do dziś przez Słowaków za najwybitniejszą osobowość dziewiętnastego stulecia.

Poświęcony mu tom, zatytułowany „Powroty do źródeł”, zdecydowanie jednak nie ma charakteru jubileuszowo-gloryfikującego. Wprost przeciwnie: jego autorzy starają się dotrzeć do tych aspektów działalności Štúra i tych warstw jego twórczości, które budzą najwięcej kontrowersji. W rewizyjnym procesie lektury rozszyfrują sensy pozwalające na uzupełnienie i zweryfikowanie dotychczasowych opinii. Przyświeca im hasło „powrotu do źródeł”, czyli rzetelna analiza prac przemilczanych, powierzchownie odczytywanych bądź też tendencyjnie, w sposób zideologizowany interpretowanych. Nie kwestionując zasług, dopełniają obraz „charyzmatycznego wodza”, którego droga twórcza i profil ideowy pełne były meandrów i zaskakujących, bądź też z pozoru zaskakujących zwrotów.

Do udziału w publikacji (a wcześniej konferencji zorganizowanej przez Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej przy współudziale Instytutu Słowackiego w Warszawie) zaproszeni zostali

słowacyści ze wszystkich polskich środowisk słowacystycznych: literaturoznawcy, językoznawcy, historycy. Ich grono powiększyli wybitni przedstawiciele słowackiego środowiska naukowego: literaturoznawczego i filozoficznego. Stworzyło to szansę nie tylko wielostronnego oglądu dokonań słowackiego myśliciela i działacza narodowego, ale również otworzyło drogę do skonfrontowania optyk przedstawicieli różnych dziedzin i badaczy zakorzenionych w różnych kulturach. W efekcie dochodzi czasami do polemiki między-tekstowej, która wzbogaca obraz myśli szturowskiej i podkreśla jej kontrowersyjność.

Tom otwiera tekst autorstwa Haliny Janaszek-Ivaničkovej (**Myśl państwowotwórcza Ľudovíta Štúra**). Autorka śledzi meandry myśli politycznej „charyzmatycznego przywódcy Słowaków”, nie strojąc od odniesień do sytuacji współczesnej. Prezentuje, jak to określa, wielką narrację szturowską od jej początków, w duchu narracji emancypacyjnej, po jej wariant panslawistyczny. Sporo uwagi poświęca kontrowersyjnej, przez wiele lat przemilczanej i niepublikowanej polityczno-publicystycznej broszurze Štúra, napisanej w języku niemieckim, *Słowiańszczyzna i świat przeszłości*, w której autor, wcześniej główny inspirator słowackiego ruchu narodowego prezentuje się jako zagorzały zwolennik skrajnego panslawizmu, apologeta absolutyzmu, propagator prawosławia i cyrylicy. Na pracy tej koncentruje się kolejny artykuł (**Jaka religia? Powroty do źródeł**), autorstwa Joanny Goszczyńskiej, która podąża śladem wątku religijnego, rekonstruuje, jak pisze w recenzji Jacek Baluch „filozoficzne i ideowe przesłanki słowackiego działacza narodowego na rzecz przyjęcia prawosławia przez wszystkich Słowian”. Obie autorki, starając się dociec przyczyn takiej postawy wpisują się w rozpoczęty ostatnimi laty również w Słowacji dyskurs wokół jej ideowych, politycznych, ale i psychologicznych przesłanek.

W podobnym duchu utrzymany jest artykuł słowackiego filozofa Tibora Pichlera (**Ľudovít Štúr a kwestia narodowa w perspektywie narodo-twórczej**), poświęcony także wspomianej rozprawie

Štúra i jej środkowoeuropejskim i rosyjskim kontekstom. Autor nie tylko przypomina inspiracje filozofią Hegla i Herdera, ale zwraca też uwagę na wpływ rosyjskiej myśli słowianofilskiej. Koresponduje z nim tekst Michała Rosenberga (**Ľudovít Štúr – w węgierskiej polityce ze słowacką misją**), który przybliży działalność Štúra – polityka i publicysty, prezentując i komentując jego wystąpienia poselskie na forum parlamentu Królestwa Węgierskiego.

Drugi blok artykułów poświęcony „meandrom życia i drogi twórczej” pokazuje oblicze Štúra poety i człowieka (jakby to banalnie nie zabrzmiało), odsłania mechanizmy kreowania jego mitu. Otwiera go tekst Petera Kašy (**Młody Štúr i jego droga do (od) romantyzmu**), który śledzi drogę poetycką słowackiego myśliciela, analizuje jego stosunek do romantyzmu, pokazując przy tym złożoność romantycznego fenomenu w literaturze słowackiej. Swego rodzaju dopełnienie i poszerzenie wywodu słowackiego badacza przynosi artykuł Ireny Bilińskiej (**Formy przestrzeni narodowej w poezji Ľudovíta Štúra**) poświęcony najmniej przebadanemu obszarowi działalności Štúra – wczesnej twórczości poetyckiej, przede wszystkim pod kątem ujawniania się w niej jego koncepcji ideowych.

Przejsięcie do obszarów biografizmu zapowiada artykuł Anny Kobylińskiej (**Ľudovít Štúr jako peryferyjna postać charyzmatyczna. Uwagi o symbolice władzy i tworzeniu się *polis***), przynoszący spojrzenie na charyzmatycznego przywódcę przez pryzmat dwóch epizodów jego biografii i pokazujący jego pośmiertne podróże ceremonialne. W obszary *stricte* biograficzne wprowadza czytelnika tekst Rafała Majerka (**Strategie modelowania biografii Ľudovíta Štúra – wybrane zagadnienia**), analizujący klasyczną biografię autorstwa bliskiego współpracownika jej bohatera, Jozefa Miloslava Hurbana pod kątem zastosowanych w nich strategii. Nowe odcienie obrazu postaci Štúra wyłaniają się z jego korespondencji, którą komentuje Aleksandra Hudymač (**Kim jestem? Kim nie jestem? Dialog epistolarny Štúr – Francisci**). Zamyka ten blok artykuł Patryka Pająka (**Štúr na ekranie**) komentujący 4 filmy

poświęcone życiu tej – jak pisze autor – „wielkiej postaci historycznej”, powstałe w różnych latach i w różny sposób oraz w różnych konwencjach interpretujące sylwetkę ich bohatera.

Na trzecią z wyróżnionych części składają się dwa artykuły odnoszące się do najbardziej emblematycznego obszaru działalności Štúra – kodyfikacji słowackiego języka. Tekstowi Haliny Mieczkowskiej (**Ludovít Štúr a jazyk slovackeho praelomu XX i XXI wieku**) przyświeca cel pokazania związku pomiędzy tą kodyfikacją a współczesnym językiem słowackim, dla którego stanowiła ona punkt odniesienia. Natomiast Maryla Papierz w artykule **Szturowska kodyfikacja ortografii, czyli za co słowaccy uczniowie byliby wdzięczni jej autorowi** analizuje jeden z aspektów szturowskiej kodyfikacji i pokazuje różne późniejsze próby modyfikacji ortografii.

Poświęcona Ludovítowi Štúrowi monografia przynosi polskiemu odbiorcy wszechstronną prezentację szturowskiego fenomenu. Dominuje w niej podejście rewizyjne, nierzadko polemiczne wobec rozpoznań badaczy słowackich. Poprzez spojrzenie na głównego ideologa ruchu narodowego odsłania też szerszy kontekst słowackiej kultury i ujawnia mechanizmy dziewiętnastowiecznego procesu narodotwórczego.

Joanna Goszczyńska